

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ**НАКАЗ****10.07.2019 № 374**

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
05 серпня 2019 р.
за № 864/33835

**Про затвердження Інструкції з організації діяльності
військових музеїв, музеїв (кімнат) бойових традицій у
Збройних Силах України**

Відповідно до Закону України «Про музеї та музейну справу», Указу Президента України від 22 березня 2000 року № 489 «Про невідкладні заходи щодо розвитку музеїв України», з метою удосконалення системи діяльності військових музеїв, музеїв (кімнат) бойових традицій у Збройних Силах України, підвищення ролі музеїв у військово-патріотичному вихованні, збереження та використання пам'яток матеріальної і духовної культури у військовій сфері, залучення особового складу військ (сил), громадян України до надбань національної військової історико-культурної спадщини **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити Інструкцію з організації діяльності військових музеїв, музеїв (кімнат) бойових традицій у Збройних Силах України, що додається.
2. Департаменту військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України у встановленому порядку.
3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр оборони України**С. Полторак**

ПОГОДЖЕНО:

Перший заступник Міністра культури України

С. Фоменко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
оборони України
10 липня 2019 року № 374

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
05 серпня 2019 р.
за № 864/33835

ІНСТРУКЦІЯ

з організації діяльності військових музеїв, музеїв (кімнат)

бойових традицій у Збройних Силах України

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція визначає зміст та загальні вимоги щодо діяльності військових музеїв, музеїв (кімнат) бойових традицій військових частин, військових навчальних закладів, установ, організацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України (далі - музеї).

2. У цій Інструкції терміни й поняття вжито у таких значеннях:

військовий музей - науково-дослідний та культурно-освітній заклад Збройних Сил України, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій воєнної історії з науковою та освітньою метою, залучення особового складу військ (сил), громадян до надбань національної військової історико-культурної спадщини;

військово-музейна мережа - сукупність музеїв, що діють у Збройних Силах України;

військово-музейна справа - спеціальний вид наукової та культурно-освітньої діяльності, що здійснюється музеями, щодо комплектування, зберігання, охорони та використання пам'яток матеріальної і духовної військової історії та культури, включаючи їх консервацію, реставрацію, музеєфікацію, наукове вивчення, експонування та популяризацію;

музей (кімната) бойових традицій (далі - музейне утворення) - підрозділ, створений у спеціально виділеному та обладнаному приміщенні у з'єднанні, військовій частині, військовому навчальному закладі, установі, організації, призначений для збирання, вивчення, збереження, використання та публічного представлення музейних предметів і музейних колекцій, популяризації історії збройних формувань, бойового шляху військової частини (корабля), героїки сьогодення;

філія військового музею - відокремлений підрозділ музею, що розташований поза його місцезнаходженням та здійснює всі або частину його функцій.

Інші терміни вжито у значеннях, визначених законодавством України.

II. Функції, завдання та основні напрями діяльності музеїв

1. У своїй діяльності музеї керуються Конституцією України, Законами України «Про культуру», «Про музеї та музейну справу», Положенням про Музейний фонд України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 липня 2000 року № 1147 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 1007), цією Інструкцією та іншими нормативно-правовими актами, що регулюють питання обліку і збереження музейних предметів.

Діяльність музеїв здійснюється на основі історичної науки і музеєзнавства, дослідження пам'яток військової історії та культури і є складовою військово-історичної та виховної роботи у Збройних Силах України. Музеї покликані на основі військової історії та військових традицій Українського народу допомагати командирам, їх заступникам з морально-психологічного

забезпечення у мобілізації особового складу на сумлінне виконання завдань бойової підготовки, формуванні у нього постійної готовності до збройного захисту держави, сприяти розвитку музейної справи та військово-історичної науки.

Музеї мають право об'єднуватися у національні, регіональні та профільні організації (спілки, асоціації тощо), вступати до міжнародних музейних організацій і фондів.

2. У своїй діяльності музеї виконують культурно-освітню, науково-дослідну, інформаційно-довідкову функції, а також функції зі збереження та документування, які впливають із їх функціонального призначення.

3. Основними напрямками діяльності музеїв є науково-дослідна, культурно-освітня діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, виставкова, пам'яткоохоронна робота, а також діяльність, пов'язана з науковою атрибуцією, експертизою, класифікацією, державною реєстрацією та усіма видами оцінки предметів, які можуть бути визначеними як культурні цінності.

4. Основними завданнями музеїв є:

виявлення і збір предметів музейного значення з метою постійного поповнення музейних зібрань, всебічне дослідження їх наукової та історичної цінності;

цілеспрямоване й об'єктивне відображення в експозиції військово-історичних та соціальних процесів, подій та явищ;

створення умов, які забезпечують повне збереження музейних цінностей;

активне сприяння бойовій підготовці, науковій, навчально-педагогічній, виробничій та іншій діяльності особового складу Збройних Сил України шляхом проведення культурологічної роботи та заходів з військово-патріотичного виховання;

проведення науково-дослідної роботи з метою дослідження військово-історичних процесів.

В умовах особливого періоду музеї здійснюють заходи щодо переведення на функціонування в умовах особливого періоду та продовжують виконувати завдання за призначенням.

5. Музеї:

співпрацюють з будинками офіцерів, клубами військових частин, бібліотеками, архівами, військово-науковими товариствами, ветеранськими організаціями;

підтримують у встановленому законодавством порядку контакти як з національними, так і закордонними музеями та іншими установами культури.

6. Науково-дослідна робота проводиться з метою об'єктивного розкриття і відтворення музейними засобами військової (воєнної) історії, бойової діяльності військ (сил), героїзму, проявленого під час виконання військового обов'язку, процесу створення і розвитку Збройних Сил України.

Науково-дослідна робота ведеться за такими напрямками:

розробка наукової концепції музею;

дослідження музейних предметів та музейних колекцій;

розробка наукової концепції експозицій, тематико-експозиційних планів і проектів архітектурно-художнього рішення, удосконалення методики роботи, визначення пріоритетного завдання наукового комплектування фондів;

відпрацювання пропозицій з проблем розвитку військово-музейної справи;

розробка програм і методик щодо проблем музейної діяльності;

проведення соціологічних досліджень;

підготовка до видання наукових праць з військової (воєнної) історії та питань музеєзнавства, збірників матеріалів конференцій та семінарів, журналів, каталогів, путівників та інших матеріалів.

7. До основних форм культурно-освітньої роботи музеїв належать:

тематичні, оглядові і навчальні екскурсії експозиціями, виставками, а також лекції, доповіді й бесіди;

теоретичні конференції, тематичні вечори, уроки мужності, зустрічі з ветеранами, дні зброї, бойового прапора, військової слави, інші заходи, присвячені військово-історичним датам і подіям;

музейні гуртки та клуби, дні відкритих дверей, музейні свята;

пересувні виставки, показ документальних фільмів.

Культурно-освітня робота має проводитися з урахуванням категорії відвідувачів, сприяти утвердженню славних бойових традицій військ (сил), патріотичному, моральному та естетичному вихованню, підвищенню культурного та освітнього рівня військовослужбовців, інших категорій громадян шляхом поширення військово-історичної інформації, здійснювати позитивний вплив на виконання особовим складом завдань бойової підготовки, мобілізацію постійної готовності до виконання свого конституційного обов'язку, пропагувати військову (воєнну) історію України серед громадян.

8. На основі музейних предметів (експонатів), реалізуючи розроблені наукові концепції, музеї створюють історично достовірні, художньо виразні постійні експозиції, стаціонарні та пересувні виставки.

Головними завданнями експозиційної роботи музеїв є:

розробка наукової концепції і тематико-експозиційного плану експозиції;

розробка архітектурно-художнього рішення та проектування музейних експозицій;

створення (монтаж) експозицій, стаціонарних та пересувних виставок;

контроль за дотриманням музейних режимів.

Під час створення експозицій музеїв дотримуються таких вимог:

сприяння музейними предметами процесу сприйняття інформації відвідувачами;

чіткість, зрозумілість і достовірність інформації експозицій;

зручність розміщення експозиції для огляду.

Використання музейних предметів для загального огляду має здійснюватися з урахуванням вимог Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» та вимог щодо нерозголошення відомостей, опублікування яких обмежується.

9. Фондова робота здійснюється з метою формування музейного зібрання, забезпечення обліку, збереження, вивчення й описання музейних предметів і музейних колекцій, створення умов для їх використання.

10. З метою пропагування досягнень військово-історичної науки та музейної практики, ознайомлення загалу з музейними предметами та музейними колекціями, а також популяризації своєї діяльності музеї провадять видавничу діяльність відповідно до вимог законодавства України.

11. Фінансово-господарська діяльність музеїв організовується і ведеться відповідно до законодавства України.

12. Музеї, що є структурними підрозділами військових частин, установ та організацій, які входять до сфери управління Міністерства оборони України, утримуються відповідно до законодавства.

13. Фінансування музеїв здійснюється відповідно до статті 13 Закону України «Про музеї та музейну справу».

14. Планування та витрачання коштів здійснюються відповідно до законодавства України.

15. Військові музеї ведуть бухгалтерський облік майна та коштів відповідно до законодавства України.

III. Класифікація музеїв та їх матеріально-технічна база

1. У Збройних Силах України можуть бути створені музеї таких профілів: історичні, науково-технічні, літературні, художні тощо.

2. Основу військово-музейної мережі становлять музеї історичного профілю, зібрання яких документують історію війн, військового мистецтва, розбудови Збройних Сил України, зброї, військової техніки, обмундирування, спорядження та знаків розрізнення, військової думки, а також бойовий шлях військових частин, установ та організацій, життєвий шлях і діяльність визначних воєначальників, військових керівників, національних героїв, заслужених діячів у галузі військової науки, техніки і технологій.

3. Науково-технічні музеї - музеї, зібрання яких документують історію розвитку військової техніки.

4. Літературні музеї - музеї, зібрання яких документують історію і сучасний розвиток військової літератури.

5. Художні музеї - музеї, зібрання яких включають художні твори військової тематики і відображають історію розвитку образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва.

6. Науково-методичну роботу музеїв координують головні військові музеї.

7. Національний військово-історичний музей України є головним щодо інших музеїв і покликаний сприяти розвитку та науковій постановці музейної справи у Збройних Силах України. Національний військово-історичний музей України має філії і діє на підставі статуту.

Національний військово-історичний музей України:

координує методичну роботу головних військових музеїв видів Збройних Сил України, окремого роду військ, окремого роду сил (далі - окремий рід військ (сил)), їх заходи щодо надання допомоги музеям, які входять до відповідної музейної мережі видів Збройних Сил України, окремого роду військ (сил);

обмінюється досвідом роботи з музеями Збройних Сил України;

співпрацює у встановленому законодавством порядку із закордонними військовими музеями і вивчає їх досвід роботи;

надає методичну допомогу музеям, координує їх взаємодію, пропагує їх досвід роботи;

консультує представників військового командування з питань створення та практичної діяльності музеїв;

надає консультативну допомогу іншим музеям України з питань експозиційної, культурно-просвітницької та фондової роботи, що пов'язані з військовою проблематикою;

готує концептуальні положення щодо розвитку музейної справи у військово-історичній сфері в Україні;

проводить стажування, методичні семінари, інші заходи для підвищення рівня компетентності керівних і наукових працівників музеїв;

веде облік музеїв Збройних Сил України.

8. Із числа музеїв, що входять до військово-музейної мережі видів Збройних Сил України, окремого роду військ (сил), рішенням відповідних командувачів, командирів (начальників) за поданням структурного підрозділу морально-психологічного забезпечення (по роті з особовим

складом) (далі - органи морально-психологічного забезпечення) призначається головний військовий музей виду Збройних Сил України, окремого роду військ (сил).

9. Діяльність головних військових музеїв видів Збройних Сил України, окремого роду військ (сил) розповсюджується на музеї, які входять до відповідних військово-музейних мереж.

10. Головні військові музеї видів Збройних Сил України, окремого роду військ (сил):

ведуть облік музеїв;

надають методичну допомогу музеям, вивчають, узагальнюють і розповсюджують передовий досвід роботи;

проводять методичні семінари, практичні заняття, консультації та інші заходи для підвищення рівня компетентності працівників музеїв;

організують роботу пересувних виставок у військах (силах).

11. Для здійснення діяльності музеї забезпечуються будівлями (спорудами), збудованими за спеціальними проектами, або іншими упорядкованими приміщеннями, що відповідають вимогам функціонування музеїв, а також відповідним обладнанням і транспортом.

Приміщення музеїв передаються їм на праві оперативного управління. Приміщення музею може бути вилучене лише за умови надання музею іншого рівноцінного приміщення.

У разі вилучення приміщення музею, що є пам'яткою культурної спадщини, рішення про його вилучення приймається за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

12. Кількість приміщень, що виділяється музею, визначається обсягами фондів музею та вирішуваних ним завдань.

Внутрішній простір музею, архітектура та інтер'єр його приміщень мають відповідати характеру діяльності музею, архітектурним характеристикам і функціональному призначенню його приміщень.

13. Інтер'єр експозиційних залів музею визначається архітектурно-художнім рішенням його експозиції, характером експозиційних матеріалів та експозиційним обладнанням і має забезпечувати сприйняття відвідувачем музейних колекцій та їх збереження.

14. Фондові приміщення музею мають відповідати умовам щодо забезпечення збереження музейного зібрання і роботи їх зберігачів.

Інтер'єри інших службових приміщень мають відповідати умовам щодо забезпечення організації роботи співробітників музею та відповідати вимогам з охорони праці.

Під час проектування та експлуатації музейних приміщень враховуються потреби дітей, осіб з інвалідністю, громадян похилого віку.

15. У музеї забезпечується режим пожежної безпеки відповідно до вимог законодавства України.

16. Матеріально-технічне забезпечення музею здійснюється відповідно до законодавства України.

17. Для розміщення й організації діяльності музейного утворення відповідні командири (начальники) виділяють необхідне приміщення, забезпечують його меблями, експозиційним обладнанням, табельними технічними засобами пропаганди, а також створюють необхідні умови для експлуатації приміщень й обладнання, охорони та збереження експонатів.

IV. Створення, реорганізація та ліквідація музеїв, керівництво їх діяльністю

1. Музеї бойових традицій створюються у з'єднаннях, військових навчальних закладах.

Кімнати бойових традицій створюються у військових частинах, установах, організаціях.

2. Рішення про створення штатного музею приймається Міністром оборони України за поданнями командувачів видів Збройних Сил України, відповідних командирів (начальників), узгодженими з Департаментом військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України або Головним управлінням морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України.

3. Для створення музею засновник забезпечує:

формування музейного зібрання;

матеріальну базу - відповідно обладнані приміщення для зберігання, консервації та реставрації музейних предметів, для експозицій і виставок, проведення культурно-освітньої роботи, роботи наукових працівників музею, а також приміщення для забезпечення належного рівня обслуговування відвідувачів;

умови для охорони музею, оснащення його засобами охоронної та пожежної сигналізації;

фінансування і кадри для належного функціонування музею;

розроблення чіткого розкладу роботи музею.

4. Організаційна структура і чисельність військовослужбовців та працівників Збройних Сил України військових музеїв визначаються штатами військових музеїв.

Організаційна структура і чисельність військовослужбовців та працівників Збройних Сил України музейних утворень визначаються штатами військових частин, структурними підрозділами яких вони є.

5. Наказ про відкриття музею видається за наявності тематико-експозиційного плану музею, розробленого відповідно до Примірного тематико-експозиційного плану військового музею, музею (кімнати) бойових традицій у Збройних Силах України (додаток), фонду музейних предметів, облікованих в установленому порядку; експозиції відповідного змісту; відповідно обладнаних приміщень для зберігання, консервації та реставрації музейних предметів, для експозицій і виставок, проведення культурно-освітньої роботи, роботи наукових працівників музею, а також приміщень для забезпечення належного рівня обслуговування відвідувачів; умов для охорони музею, оснащення його засобами охоронної та пожежної сигналізації; фінансування та кадрів для належного функціонування музею; чіткого розкладу роботи музею.

6. Засновник військового музею може створювати філії музею, що не є юридичними особами.

7. Військовий музей діє на підставі статуту (положення), що затверджується наказом Міністерства оборони України.

У статуті (положенні) військового музею визначаються:

найменування військового музею, його статус, права й обов'язки засновника;

організаційна структура, основні завдання та напрями діяльності з урахуванням призначення й умов дислокації;

джерела надходження коштів та їх використання, склад майна військового музею, порядок його реорганізації й ліквідації, умови збереження музейного зібрання у разі ліквідації військового музею;

інші умови діяльності військового музею.

Військовий музей, що має філію(ї), зазначає її (їх) у своєму статуті (положенні).

8. Музейні утворення, що створюються у військових частинах, можуть діяти як структурні підрозділи цих військових частин або на громадських засадах.

Музейні утворення можуть створюватися рішенням відповідних командирів (начальників).

9. Об'єднані спільністю основних завдань і принципів діяльності усі музеї утворюють військово-музейну мережу, яка є складовою частиною системи військово-історичної та виховної роботи у Збройних Силах України.

10. Державна реєстрація військових музеїв здійснюється відповідно до законодавства України.

Музейні утворення, створені у складі військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій, які належать до сфери управління Міністерства оборони України, державній реєстрації не підлягають.

11. Ліквідація музеїв здійснюється за рішенням засновника, а також за рішенням суду у випадках, передбачених чинним законодавством.

У разі ліквідації музеїв порядок подальшого використання їх музейних зібрань визначає засновник за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв.

У разі ліквідації військової частини, закладу, установи, організації, що належать до сфери управління Міністерства оборони України, при (у складі) яких діють музеї, а також у разі ліквідації музеїв, які діяли на громадських засадах, їх музейні зібрання, колекції, окремі предмети музейного значення, придбані за кошти державного бюджету, передаються до Національного військово-історичного музею України у порядку, передбаченому Положенням про Музейний фонд України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 липня 2000 року № 1147.

12. Реорганізація музеїв (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) може відбуватися відповідно до законодавства.

13. Керівництво діяльністю музеїв здійснюють командири (начальники), у підпорядкуванні яких вони знаходяться.

14. Безпосереднє керівництво практичною діяльністю музеїв здійснюють органи морально-психологічного забезпечення, які визначають зміст і напрями діяльності музеїв, використання музейних фондів в інтересах розвитку військово-історичної науки, виховання особового складу Збройних Сил України та формування у нього необхідних ідеологічних переконань.

15. Безпосередню діяльність музею організовує керівник музею, який у межах своїх функціональних обов'язків забезпечує виконання вимог Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів.

16. Керівник військового музею, що діє на правах юридичної особи:

керує діяльністю військового музею в межах повноважень, визначених законодавством, діє від імені військового музею, представляє військовий музей у відносинах із засновником, органами державної влади, громадськими об'єднаннями, іншими юридичними особами й окремими громадянами, а також у суді та відповідає за виконання вимог Закону України «Про музеї та музейну справу» та цієї Інструкції щодо діяльності військового музею;

здійснює фінансово-господарську діяльність відповідно до вимог законодавства України;

укладає господарські і трудові договори (угоди);

приймає на роботу та звільняє з роботи працівників військового музею відповідно до законодавства;

відповідає за стан роботи з попередження розголошення відомостей з обмеженим доступом, зміст й удосконалення роботи військового музею, мобілізаційну готовність, професійне навчання персоналу, за стан військової і трудової дисципліни, збереження і правильне використання фондів і майна, організацію обліку, інвентаризації і консервації музейних цінностей, господарську і фінансову діяльність, а також за організацію охорони та протипожежний стан військового музею;

керує науково-дослідною, експозиційною, культурно-освітньою, фондовою, фінансово-господарською та іншою діяльністю військового музею, забезпечує виконання планів його роботи;

сприяє поліпшенню умов праці, матеріального стану і соціального захисту співробітників;

взаємодіє із військово-історичними науковими товариствами та установами, військовими частинами, місцевими органами виконавчої влади і громадськими організаціями;

визначає зміст, обсяг і порядок роботи відділів і служб музею;

співпрацює у встановленому законодавством порядку з музеями інших держав.

17. Документи, наявність яких обов'язкова для кожного музею:

копія наказу про створення музею;

акт приймання музею, підписаний членами комісії і затверджений командиром (начальником), у підпорядкуванні якого знаходиться музей;

копія наказу про відкриття музею командира (начальника), в підпорядкуванні якого знаходиться музей;

наукова концепція музею;

тематико-експозиційний план;

доповнення до тематико-експозиційного плану;

фондово-облікова документація;

історична довідка музею;

плани роботи музею;

документи, які розробляються у відділах (службах) музею та його дорадчих органах.

За рішенням командира (начальника), у підпорядкуванні якого знаходиться музей, може також бути заведена книга почесних відвідувачів.

18. До комісії з приймання музею включаються представники органу морально-психологічного забезпечення, штабу, режимно-секретного органу, начальник та працівники музею, фахівці з озброєння та інші фахівці (за згодою). Перед відкриттям експозиції комісія ретельно перевіряє всі матеріали з метою недопущення витоку інформації з обмеженим доступом.

V. Музейний фонд

1. Музейний фонд складається із основного та науково-допоміжного фондів.

Основний фонд музею - музейні предмети, відомості про які занесені до фондово-облікової документації. Музейні предмети підлягають науковій інвентаризації і належать до державної частини Музейного фонду України;

Науково-допоміжний фонд - частина музейного зібрання, що не належить до основного фонду та державної частини Музейного фонду України, яка складається з науково-допоміжних матеріалів, зібраних або створених музеєм для постійної експозиції або виставок як допоміжний ілюстративний або інформаційний матеріал (муляжі, макети, зліпки, реконструкції, копії, плани, карти, схеми, діаграми, креслення, матеріали сувенірного характеру, які не мають художньої, історичної або значної матеріальної цінності, інші наочні матеріали, спеціально виготовлені або відтворені, що використовуються для розкриття експозиційно-виставкової теми).

2. Предмети з науково-допоміжного фонду можуть бути переведені до основного фонду музею на підставі протоколу фондово-закупівельної комісії музею.

3. До складу науково-допоміжного фонду забороняється включати меморіальні предмети та предмети з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

4. Із основного й науково-допоміжного фондів може бути виділений обмінний фонд, до якого входять музейні предмети й дублетні примірники, кількість яких в основному і непрофільному фондах становить понад п'ять примірників.

5. Фондові колекції музеїв входять до Музейного фонду України, їх правовий захист визначається законодавством. Фондові колекції музеїв є державною власністю і приватизації не підлягають.

6. Формування музейного фонду здійснюється шляхом:

придбання в установленому порядку предметів музейного значення відповідно до вимог законодавства;

безоплатної передачі предметів музейного значення підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян та громадянами;

передачі обернених відповідно до законодавства України у дохід держави музейних предметів, предметів музейного значення;

передачі в установленому порядку предметів музейного значення, виявлених під час археологічних, етнографічних, науково-природничих та інших експедицій, будівельних, ремонтних або реставраційних робіт, у тому числі з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, та скарбів;

повернення в Україну розшуканих музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань та предметів музейного значення, які були незаконно вивезені;

передачі предметів музейного значення, вилучених на митниці;

поповнення музейних зібрань іншими способами, визначеними законодавством.

VI. Організація обліку і збереження музейних фондів

1. Облік, збереження і наукова обробка музейних фондів у музеях здійснюються відповідно до Законів України «Про культуру», «Про музеї та музейну справу», «Про державні нагороди України», «Про Національний архівний фонд та архівні установи», «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», «Про охорону культурної спадщини», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними», Цивільного кодексу України у порядку, визначеному головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері музейної справи.

2. Облік документів Національного архівного фонду зі складу музейних зібрань здійснюється шляхом ведення відповідних архівних описів справ згідно із законодавством у сфері архівної справи і діловодства за методичною допомогою Галузевого державного архіву Міністерства оборони України.

3. Забороняються зберігання і використання у музеях предметів і колекцій без реєстрації у книгах обліку та нанесення на них облікових позначень.

4. Музейні предмети, музейні колекції та музейні зібрання закріплюються за музеєм на праві оперативного управління.

5. Музейні предмети з колекції музею та предмети музейного значення, що підлягають внесенню до державної частини Музейного фонду України, не можуть бути предметом застави, не підлягають приватизації, знищенню з ідеологічних міркувань, а також відчуженню, за винятком обміну на інші музейні предмети в порядку, встановленому законодавством України.

6. Музейний фонд не входить до складу майна, відображеного в балансі, і обліковується у спеціальній фондово-обліковій документації.

7. Керівник музею розробляє внутрішню інструкцію відповідно до пункту 5 Інструкції з організації обліку музейних предметів, затвердженої наказом Міністерства культури України від 21 липня 2016 року № 580, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 12 серпня 2016 року

за № 1129/29259.

VII. Організація діяльності музеїв

1. Керівники військових музеїв призначаються на посаду наказами відповідних командирів (начальників) в установленому законодавством України порядку.

Керівником військового музею може бути особа, яка має вищу освіту, стаж роботи у сфері культури не менше трьох років, володіє державною мовою та здатна за своїми діловими і моральними якостями, освітнім і професійним рівнем виконувати відповідні посадові обов'язки.

Керівником національного військового музею може бути особа, яка має вищу освіту, стаж роботи у сфері культури не менше трьох років, володіє державною мовою, має досвід роботи на керівних посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях усіх форм власності не менше трьох років та здатна за своїми діловими і моральними якостями, освітнім і професійним рівнем виконувати відповідні посадові обов'язки.

2. Посади наукових співробітників музеїв комплектуються особами, що мають вищу освіту.

Приймання та звільнення з роботи працівників Збройних Сил України здійснюються керівником військового музею відповідно до вимог чинного законодавства.

Приймання та звільнення з роботи працівників Збройних Сил України музейних утворень здійснюються командирами (начальниками) військових частин відповідно до вимог чинного законодавства.

3. Робота музею ведеться відповідно до перспективних, річних, місячних, поточних і тематико-експозиційних планів.

Перспективні й річні плани роботи військового музею затверджуються відповідними посадовими особами органів, що здійснюють безпосереднє керівництво діяльністю військового музею.

Місячні й поточні плани роботи військового музею затверджує керівник військового музею.

Плани роботи музейного утворення затверджуються відповідними посадовими особами органів, що здійснюють безпосереднє керівництво діяльністю музейного утворення.

Тематико-експозиційні плани музею підписують керівники музею і затверджують командири (начальники), в підпорядкуванні яких знаходяться музеї.

Доповнення до тематико-експозиційного плану музею може бути затверджене особами, уповноваженими командиром (начальником), у підпорядкуванні якого знаходиться музей.

4. Правовий і соціальний захист працівників музею забезпечується державою і засновником згідно із законодавством.

Працівники музею мають право на:

діяльність відповідно до фаху та кваліфікації в музеях незалежно від форм власності;

захист у судовому порядку права інтелектуальної власності на результати наукової діяльності в галузі музейної справи;

безкоштовне користування довідково-інформаційною, бібліотечною й архівною базами музеїв України та відвідування музейних закладів;

участь у науково-дослідній роботі музею, у конференціях, семінарах, наукових читаннях;

підвищення кваліфікації, перепідготовку, вільний вибір програми, форм навчання, стажування в інших музеях, у тому числі за кордоном;

атестацію з метою одержання кваліфікаційної категорії, порядок проведення якої визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв;

допомогу на оздоровлення при наданні щорічної відпустки у розмірі посадового окладу, грошову винагороду за сумлінну працю та зразкове виконання трудових обов'язків, а також матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань та доплату за вислугу років у розмірах та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України;

грошову винагороду за сумлінну працю та зразкове виконання трудових обов'язків і матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань у розмірі та порядку, що встановлюються Кабінетом Міністрів України;

безплатне користування у межах встановлених норм житлом з опаленням й освітленням, якщо вони проживають у селах і селищах;

вимогу до юридичних і фізичних осіб про припинення дій, що загрожують збереженню музейних предметів, музейних колекцій Музейного фонду України та предметів музейного значення.

5. Головні військові музеї мають право створювати органи самоврядування - вчені, художні, методичні, реставраційні, редакційно-видавничі та інші ради, залучаючи до їх діяльності фахівців різного профілю (за їх згодою).

6. Вчена рада розглядає основні напрями наукової діяльності, питання координації взаємодії з музеями та науково-дослідними установами, наукові проекти експозицій, плани видань і рукописів збірників наукових праць, каталогів, путівників, питання проведення наукових конференцій з актуальних питань теорії і практики військово-музейної справи.

7. Художня рада розглядає питання архітектурно-художнього рішення експозицій та виставок військового музею, проекти реекспозиції окремих розділів діючої експозиції, бере участь у прийнятті нових експозицій і виставок.

8. Методична рада розглядає методики, пов'язані з підвищенням ефективності комплектування музейного зібрання, фондової, дослідної, експозиційної та просвітницької роботи, рекламно-видавничої діяльності, методичні посібники, інформаційні листи, а також питання методичного керівництва музеями, які входять до відповідних музейних мереж, тощо.

9. Реставраційна рада розглядає заходи з реставрації і консервації музейних предметів, річні плани роботи реставраційних відділів і майстерень, опрацьовує рекомендації щодо застосування способів і методів реставрації, консервації пам'яток, надає висновки щодо вивчення найбільш відповідальних та складних реставраційних робіт, якості реставрації, щодо видачі експонатів на виставки, атестації реставраторів тощо.

10. Редакційно-видавнича рада розглядає плани музею з питань видавничої діяльності, обговорює й організовує рецензування рукописів наукових праць, методичних рекомендацій, статей, каталогів тощо, рекомендує їх до публікації або пропонує для обговорення на вченій чи методичній радах.

11. Головою вченої та художньої рад є керівник військового музею, головами методичної, реставраційної та редакційно-видавничої рад - посадові особи, призначені керівником військового музею.

Склад вченої та художньої рад затверджує відповідна посадова особа органу, що здійснює безпосереднє керівництво практичною діяльністю військового музею. Склад методичної, реставраційної та редакційно-видавничої рад затверджує керівник військового музею.

Рішення вченої, художньої, методичної, реставраційної і редакційно-видавничої рад затверджує керівник військового музею.

Склад рад визначається обсягом і характером завдань, які вирішують військові музеї.

12. При військових музеях, музейних утвореннях створюються ради музеїв.

До ради музею входять 7-9 осіб із числа представників командування, органів морально-психологічного забезпечення, співробітників музею, а також за згодою представники місцевих органів культури, громадських та ветеранських об'єднань.

Рада музейного утворення створюється у складі 5-7 осіб із числа військовослужбовців, працівників Збройних Сил України та ветеранів військової частини.

Склад ради затверджує за поданням керівника музею командир (начальник), у підпорядкуванні якого знаходиться музей. Головою ради музею є керівник музею.

Рада музею проводить свої засідання не рідше одного разу на місяць. На засіданнях розглядаються плани місячної і річної роботи, тематико-експозиційні плани і проекти архітектурно-художніх рішень експозицій та виставок, питання методики музейної роботи, включення нових надходжень до складу музейного фонду, підбиваються підсумки комплектування музейного зібрання, фондової, науково-дослідної, експозиційної, методичної і просвітницької роботи, заслуховується звіт про роботу музею.

13. Для розгляду питань відбору й придбання предметів музейного значення з метою формування музейного фонду при штатних музеях створюються фондово-закупівельні комісії.

Фондово-закупівельна комісія - постійно діючий консультативно-дорадчий орган музею, на який покладено функції з проведення експертизи культурних цінностей, зокрема з питань їх включення до фонду музею або вилучення з нього.

14. Порядок утворення та діяльності фондово-закупівельної комісії музею, а також права та обов'язки її членів визначаються Положенням про фондово-закупівельну комісію, затвердженим наказом Міністерства культури України від 21 березня 2016 року № 144, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 11 квітня 2016 року за № 533/28663.

15. У музейному утворенні питання відбору й придбання предметів музейного значення вирішуються на засіданнях його ради з оформленням відповідного протоколу.

16. Про підсумки своєї роботи за рік музеї подають звіти до органів морально-психологічного забезпечення за підпорядкованістю до 20 січня наступного року.

Зведені дані про наявність облікованих музейних фондів та донесення про роботу музеїв подають щороку до 10 лютого:

за вид Збройних Сил України, окремий рід військ (сил), оперативне командування, службу відповідний орган морально-психологічного забезпечення - до Головного управління морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України;

структурні підрозділи Міністерства оборони України - до Департаменту військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України.

Копії зведених даних про наявність облікованих музейних фондів та донесень про роботу військових музеїв подаються до Національного військово-історичного музею України.

17. Зведені дані про склад й обсяг документів Національного архівного фонду з музейних зібрань та архівних документів, що утворюються в процесі діяльності музею, музеї подають до Галузевого державного архіву Міністерства оборони України відповідно до законодавства України.

18. Звіти про надходження й видачу предметів із дорогоцінних металів, коштовного каміння і предметів, які містять дорогоцінні метали і коштовне каміння, за рік музеї подають до Озброєння Збройних Сил України за підпорядкованістю до 25 січня наступного року.

19. У разі зменшення числа музейних предметів порівняно з попереднім роком до звіту додається пояснювальна записка, в якій зазначаються причини зміни кількості предметів.

20. Відвідування музеїв, розміщених на територіях військових частин, організується відповідно до рішення командирів (начальників), у підпорядкуванні яких знаходиться музей.

Розпорядок роботи військового музею затверджує керівник військового музею. Розпорядок роботи музейного утворення затверджує командир (начальник), у підпорядкуванні якого знаходиться музейне утворення.

Для підтримання у музеї чистоти й порядку щомісяця встановлюється санітарний день. Прийом відвідувачів в цей день не проводиться.

VIII. Керівництво музейною справою у Збройних Силах України

1. Загальне керівництво музейною справою у Збройних Силах України здійснює Департамент військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України, який:

розробляє нормативну базу з питань військово-музейної справи та організує контроль за її виконанням;

здійснює методичне керівництво військово-музейною мережею, координує діяльність, виробляє пропозиції щодо вдосконалення і розвитку матеріальної бази її об'єктів;

спільно з Головним управлінням морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України, Департаментом кадрової політики Міністерства оборони України та Головним управлінням персоналу Генерального штабу Збройних Сил України вирішує питання підготовки й підвищення кваліфікації фахівців музеїв;

проводить роботу з вивчення і розповсюдження передового досвіду військово-музейної справи.

2. Для розробки пропозицій і практичних рекомендацій щодо розвитку музейної справи у Збройних Силах України при Департаменті військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України створюється музейна рада, до якої включаються представники Головного управління морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України, Департаменту кадрової політики Міністерства оборони України, Головного управління персоналу Генерального штабу Збройних Сил України, управління морально-психологічного забезпечення видів Збройних Сил України, Галузевого державного архіву Міністерства оборони України, Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Інформаційного агентства Міністерства оборони України, Національного військово-історичного музею України, військових музеїв видів, окремого роду військ (сил) Збройних Сил України. Склад ради затверджується в установленому законодавством порядку.

**Директор Департаменту
військової освіти,
науки, соціальної
та гуманітарної політики
Міністерства оборони України
генерал-майор**

М. Садовський

Додаток
до Інструкції з організації діяльності
військових музеїв, музеїв (кімнат)
бойових традицій
у Збройних Силах України
(пункт 5 розділу IV)

ПРИМІРНИЙ ТЕМАТИКО-ЕКСПОЗИЦІЙНИЙ ПЛАН військового музею, музею (кімнати) бойових традицій у Збройних Силах України

Типові експозиції музеїв містять такі розділи:

етапи державотворення в Україні;

створення та функціонування українського війська у різні історичні епохи;

створення військової частини, закладу, установи;

бойовий шлях військової частини, закладу, установи;

участь військової частини, закладу, установи та особового складу у миротворчих операціях та бойових діях щодо захисту суверенітету і територіальної цілісності України;

видатні військовослужбовці військової частини, закладу, установи, які відзначились під час захисту територіальної цілісності та незалежності України;

досягнення військової частини, закладу, установи під час здійснення повсякденної діяльності;

відомості про місцевість, де дислокується військова частина, заклад, установа.

На титульному аркуші тематико-експозиційного плану зазначаються повна назва музею, назва експозиції, посада, підпис, прізвище, ініціали автора плану і дата його складання. На початку плану зверху зазначаються повні назви розділів, тем експозицій.

Схема поділу музейної експозиції:

розділи експозиції;

теми всередині кожного розділу (підтеми);

окремі експозиційні комплекси, з яких складається тема або підтема.

Зміст плану викладається за такою формою:

Тема 1. _____

Назва теми	№ з/п	Вид, справжність, розмір, вага експоната	Зміст експоната, назва, час побутування	Місцезнаходження експоната, обліковий номер за реєстрацією у книзі надходжень/ обліковий номер за інвентарною книгою/ спеціальною інвентарною книгою	Місце в експозиції	Примітки
1	2	3	4	5	6	7
Підтема 1						

У графі 1 зазначаються назви підтем (назви експозиційних підтем).

У графі 2 зазначається порядкова нумерація.

У графі 3 зазначаються вид експоната - фото, документ, річ, плакат, малюнок; справжність - оригінал, ксерокопія, муляж, фотокопія; розмір експоната - висота, ширина, довжина, діаметр; вага.

У графі 4 зазначається зміст експоната - повна конкретна назва експоната, час побутування (датування), провідні тексти (за наявності) з обов'язковим зазначенням джерела.

У графі 5 зазначаються реквізити експоната (обліковий номер за реєстрацією у книзі надходжень, обліковий номер за інвентарною книгою, спеціальною інвентарною книгою) та обов'язково його місцезнаходження (шафа, полиця, папка, коробка, альбом).

У графі 6 зазначається місце в експозиції (вітрина, стенд, шафа, стіна, підлога, подіум, полиця).

У графі 7 зазначаються примітки щодо готовності експоната для експонування (експонат потрібно реставрувати (склеїти, почистити, заштопати, пофарбувати, прибрати іржу), зробити копію, муляж, взяти з виставки).

В експозиції провідні тексти виділяються єдиним для них особливим шрифтом, текст розбивається на рядки не довільно, а за змістом (іноді, як виняток, допускається перенесення).

У процесі розробки тематико-експозиційного плану складається картка експонатів за експозиційними темами і комплексами. До кожної підтеми, комплексу включається більша кількість експонатів, ніж передбачено експозиційною площею, щоб під час розміщення експозиційного матеріалу на стендах, вітринах можна було в разі потреби замінювати окремі експонати.

Розроблення тематико-експозиційного плану завершується складанням експозиційного графіка - схематичного плану розміщення експонатів на стендах, стінах, вітринах. До експозиційного графіка заносяться всі експонати проекрованої експозиції в одному масштабі з експозиційною площею, а також включаються провідні тексти і науково-допоміжний матеріал. Експозиційний графік складає автор експозиції.

Тематико-експозиційний план розглядається і схвалюється на засіданні науково-методичної ради музею.

Експозиційний графік з тематико-експозиційним планом передаються художникові-оформлювачу.

Публікації документа

- **Офіційний вісник України** від 27.08.2019 — 2019 р., № 65, стор. 81, стаття 2244, код акта 95559/2019